

MINISTERSTWO ROLNICTWA
i ROZWOJU WSI

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

INSTYTUT
EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ

NR
19

RYNEK RZEPAKU

stan i perspektywy

ISSN 1231-269X

**RAPORTY
RYNKOWE**

CZERWIEC 2001

Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Produkcja rzepaku – *E. Rosiak*
- III. Obroty rzepakiem – *E. Rosiak*
- IV. Handel zagraniczny surowcami i produktami oleistych – *W. Dzwonkowski*
- V. Produkcja i sytuacja finansowa przemysłu tłuszczowego – *J. Bielecki, E. Wąsiewicz*
- VI. Ceny detaliczne i spożycie tłuszczów roślinnych – *E. Rosiak*
- VII. Sytuacja na światowym rynku nasion oleistych i olejów roślinnych – *J. Burakiewicz*

**Przy publikowaniu fragmentów raportu oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Raport przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski, tel.: 827-36-64

AUTORZY:

dr inż. Ewa Rosiak

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

Jan Bielecki

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

dr inż. Jan Burakiewicz

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

mgr Wiesław Dzwonkowski

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 616

mgr Elżbieta Wąsiewicz

• MRiRW •

Tel.: (0 22) 623-20-11

mgr inż. Teresa Zdziarska

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 440

Raport zrecenzowała i zatwierdziła w dniu 5.06.2001 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Marian Brzóska (sekretarz), Tadeusz Chrościcki, Eugeniusz Gorzelak, Teresa Jabłońska-Urbaniak, Wojciech Józwiak,
Ryszard Kreft, Ewa Król-Pol, Jan Małkowski, Krzysztof Materko, Bożena Nowicka, Roman Urban, Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejny raport wydany będzie w listopadzie 2001 r.

W serii Raporty Rynkowe w najbliższym czasie ukaza się:

1. Rynek owoców i warzyw /18/ • lipiec 2001,
2. Rynek ziemi rolniczej /4/ • lipiec 2001,
3. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa /20/ • październik 2001,
4. Rynek pasz /10/ • październik 2001,
5. Rynek mięsa /21/ • październik 2001,
6. Rynek mleka /21/ • październik 2001,
7. Rynek drobiu i jaj /20/ • październik 2001,
8. Rynek zbóż /21/ • listopad 2001,
9. Rynek ziemniaka /20/ • listopad 2001,
10. Rynek rzepaku /20/ • listopad 2001,
11. Rynek cukru /20/ • grudzień 2001,
12. Popyt na żywność /2/ • grudzień 2001,
13. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi /14/ • grudzień 2001.

Po dwóch kolejnych latach, w których produkcja rzepaku w Polsce znacząco przekraczała 1 mln ton, w 2000 r. nastąpiło jej obniżenie do 958 tys. ton, tj. o 15,3% w porównaniu z rokiem poprzednim i o 12,8% w porównaniu z dwoma latami wstecz. Mimo mniejszej produkcji, podaż i popyt na krajowym rynku rzepaku w sezonie 2000/01 były zrównoważone. Nastąpiło bowiem istotne ograniczenie skupu i przerobu rzepaku w dwóch spośród sześciu największych zakładach przemysłu tłuszczowego – na skutek ich problemów ekonomiczno-finansowych oraz ograniczenie jego eksportu do ok. 28 tys. ton (ok. 3% produkcji) wobec 326 tys. ton (ok. 29% produkcji) w sezonie poprzednim. Tym samym w sezonie 2000/01 Polska utraciła pozycję liczącego się na rynku światowym eksportera nasion rzepaku. W 2000 r., w porównaniu z rokiem 1999, wyniki handlu zagranicznego w sektorze oleistych uległy pogorszeniu. Wydatki związane z importem surowców i produktów oleistych wzrosły niewiele, bo tylko o ok. 3%, nastąpiło jednak znaczące, prawie 3-krotne obniżenie wpływów z ich eksportu. Niższy był bowiem nie tylko eksport nasion rzepaku, lecz również śrutu rzepakowej, a także wyrobów finalnych przemysłu tłuszczowego. Deficyt obrotów handlowych w sektorze oleistych zwiększył się o połowę i wyniósł 298 mln USD wobec 195 mln USD w 1999 r.

Przewiduje się, że zbiory rzepaku w Polsce w 2001 r. będą zbliżone do ubiegłorocznych. Przy niewielkiej redukcji areалу jego uprawy i utrzymaniu się plonów na poziomie roku poprzedniego zbiory wyniosą prawdopodobnie 950 tys. ton i będą niewiele mniejsze niż przed rokiem.

Całkowita powierzchnia zasiewów rzepaku pod tegoroczne zbiory wyniesie ok. 429 tys. ha i będzie o ok. 2% mniejsza niż w 2000 r. Powierzchnię zasiewów rzepaku ozimego szacuje się na ok. 395 tys. ha, tj. o ok. 7% więcej, zaś rzepaku jarego na ok. 34 tys. ha, tj. o ok. 48% mniej niż przed rokiem.

Niewielki wzrost areалу uprawy rzepaku ozimego to wyraz wciąż zbyt małej poprawy opłacalności jego pro-

dukcji, także względem zbóż. Natomiast o ograniczeniu uprawy rzepaku jarego zdecydował spadek opłacalności tej uprawy, w związku ze znacznie niższymi plonami i cenami, jakie uzyskali plantatorzy w roku ubiegłym za rzepak jary w porównaniu z ozimym. Ponadto wielu plantatorów zaniechało uprawy rzepaku jarego z uwagi na opóźnioną w br. wiosnę, deszcze i nawracające chłody, które uniemożliwiły jego zasiew w optymalnym terminie agrotechnicznym.

Plony rzepaku w 2001 r., w wyniku niewielkich strat zimowych i dobrego stanu plantacji rzepaku ozimego wiosną br., mogą być zbliżone do ubiegłorocznych i wynieść ok. 2,2 t/ha.

Ceny skupu rzepaku po tegorocznych zbiorach wzrosną, jeżeli wystąpi znacząca przewaga popytu nad podażą tego surowca. Uzależnione to będzie m. in. od tego czy dwa duże zakłady przemysłu tłuszczowego, które w ubiegłym sezonie nie prowadziły skupu i przerobu rzepaku na szeroką skalę, ponownie go podejmą czy też nie, jak również od wielkości eksportu tego surowca. Z wstępnych informacji wynika, że po nowych zbiorach cena rzepaku będzie jednakże niewiele wyższa niż przed rokiem. Czynnikiem hamującym wzrost cen rzepaku będą niskie ceny wyrobów tłuszczowych zarówno na krajowym, jak i światowym rynku, a także coraz wolniej rosnący popyt wewnętrzny na te produkty. Szacuje się, że średnioważona cena skupu rzepaku (standaryzowanego i niestandaryzowanego) w III kwartale 2001 r. wyniesie ok. 820 zł/t i będzie niewiele wyższa niż w III kwartale 2000 r. Przy przewidywanych w tym czasie cenach skupu pszenicy (z uwzględnieniem dopłaty bezpośredniej) w wysokości 600-610 zł/t, tj. o 5-9% wyższych niż w roku poprzednim, relacja cen rzepak: pszenica nie ulegnie poprawie. Będzie to zapewne skutkować brakiem zmian w powierzchni zasiewów rzepaku ozimego pod zbiory roku następnego i dalszą stagnacją w jego produkcji na poziomie poniżej 1 mln ton.

Zasoby krajowe (zapasy początkowe + produkcja) nasion rzepaku u prognozy sezonu – mimo prognozowa-

nych niewielkich zmian w zbiorach, lecz przy znacznie wyższym poziomie zapasów początkowych – mogą kształtować się na poziomie o ok. 3% wyższym niż przed rokiem i wynieść ok. 1 mln ton. Przy niewiele wyższym, niż w sezonie poprzednim, poziomie zasobów krajowych i założeniu, że jego eksport wyniesie ok. 65 tys. ton, a import ukształtuje się na poziomie roku poprzedniego, można przewidywać, że przemysł tłuszczowy w sezonie 2001/02 przerobi ok. 860 tys. ton nasion rzepaku. Byłoby to o ok. 3% więcej niż w sezonie 2000/01, lecz niemalże o ok. 28% mniej niż wynoszą możliwości produkcyjne tego sektora, oceniane obecnie na ponad 1,2 mln ton przerobu nasion. Produkcja surowego oleju rzepakowego i śrutu rzepakowych byłaby o ok. 10 tys. ton wyższa niż w sezonie poprzednim i wyniosłaby odpowiednio ok. 350 tys. ton. i ok. 480 tys. ton. W sezonie 2001/02 możliwy jest też niewielki wzrost produkcji tłuszczów roślinnych, głównie olejów.

W 2000 r. nastąpiła niewielka poprawa wyników ekonomiczno-finansowych przemysłu tłuszczowego. Jednakże przemysł ten w dalszym ciągu nie generował zysku, miał niską płynność finansową i małą aktywność inwestycyjną. Przemysł tłuszczowy utrzymujący do 1997 r. wiodącą pozycję wśród branż przemysłu spożywczego, w latach 1998-2000 uzyskał wskaźniki ekonomiczno-finansowe znacznie niższe od średnich w tym przemyśle. Przewidywane w 2001 r. zmiany uwarunkowań rynkowych i makroekonomicznych nie roszą szans na znaczącą poprawę stanu finansowego sektora olejarskiego.

W 2001 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, nie nastąpią zasadnicze zmiany w obrotach handlu zagranicznego surowcami i produktami oleistych. Będzie to skutek braku zmian w krajowej produkcji rzepaku. Jednakże prawdopodobny jest wzrost eksportu nasion rzepaku, z uwagi na zapowiedź stosowania w tym przypadku subwencji eksportowych. Natomiast zmiany w eksporcie śrutu rzepakowych i tłuszczów roślinnych będą niewielkie. Ponadto przewiduje się niewielki wzrost importu surowców

oleistych – przede wszystkim olejów roślinnych. Wydatki związane z importem surowców i produktów oleistych mogą zamknąć się w kwocie ok. 350 mln USD, a wpływy z ich eksportu wynieść nieco ponad 50 mln USD. W ślad za tym deficyt w obrotach oleistymi utrzymałby się na wysokim poziomie roku przedniego i wyniósłby ok. 300 mln USD.

Przewiduje się, iż do końca 2001 r. rynek tłuszczów roślinnych będzie charakteryzował się, tak jak dotychczas, dużą stabilizacją cen. Tempo drożenia margaryn i olejów może ulec niewielkiemu przyspieszeniu w II półroczu 2001 r. Wzrostowi cen tłuszczów roślinnych, w tym szczególnie olejów, sprzyjać będzie przewidywany istotny wzrost cen mięsa i w ślad za tym tłuszczów zwierzęcych surowych i topionych. Natomiast hamująco na tempo wzrostu cen tłuszczów roślinnych, w tym szczególnie margaryn, oddziaływać będą stabilne ceny masła. Przewiduje się, iż w 2001 r., po-

dobnie jak w roku poprzednim, wzrost cen tłuszczów roślinnych będzie znacząco niższy od stopy inflacji, jak i wskaźnika zmian cen całej żywności.

W 2001 r. można spodziewać się dalszego niewielkiego wzrostu krajowego popytu na tłuszcze roślinne. Sprzyjać temu będzie szacowana mniejsza skala podwyżek cen tłuszczów roślinnych niż zwierzęcych. W 2001 r. spożycie tłuszczów roślinnych według danych bilansowych może wzrosnąć do ok. 18 kg w przeliczeniu na 1 mieszkańca wobec 17,8 kg w 2000 r. i stanowić, tak jak przed rokiem, ok. 62% całkowitego spożycia tłuszczów. Natomiast jednostkowa konsumpcja tłuszczów roślinnych w gospodarstwach domowych może wynieść 12,3 kg wobec 12,2 kg w 2000 r. Jeżeli powyższe szacunki okażą się prawdziwe, będzie to oznaczać, iż w 2001 r., podobnie jak w roku poprzednim, przemysł spożywczy i gastronomia zagospodarują

ok. 32% krajowej podaży tłuszczów roślinnych.

W sezonie 2000/01 światowa produkcja roślin oleistych osiągnęła rekordowy poziom 305,5 mln ton i była o 0,9% wyższa niż w sezonie poprzednim. Wzrosła światowa produkcja soi do 169,7 mln ton (o 6,3%), lecz obniżyła się produkcja rzepaku do 37,9 mln ton (o 11,2%) i słonecznika do 23,7 mln ton (o 11,9%). Wysoka podaż soi na rynku światowym w sezonie 2000/01 ograniczyła tempo wzrostu cen innych roślin oleistych – zwłaszcza rzepaku. Pod koniec sezonu handlowego przewiduje się wzrost cen nasion oleistych i olejów roślinnych. Jednakże w lipcu 2001 r. ceny soi (195 USD/t) i oleju sojowego (357 USD/t) mogą być niższe lub niewiele wyższe niż przed rokiem, natomiast ceny rzepaku (214 USD/t) i oleju rzepakowego (410 USD/t) oraz słonecznika (245 USD/t) i oleju słonecznikowego (458 USD/t) mogą być o 12-18% wyższe.

SUMMARY

Following two consecutive years when rapeseed production in Poland exceeded 1 mill tons in the year it decreased to 958 thousand tons, i. e. by 15,3% as compared to the previous year and by 12,8% as compared to two seasons ago. Besides decline in production rapeseed market in the season of 2000/01 was fairly balanced, which was due to a reduction of procurement and crushing in two out of six major oil crushers (economic and financial problems). Additionally the volume of rape exports declined to 28 thousand tons (about 3% of the crop) versus 326 thousand tons (about 29% of the crop) in the previous season. Therefore in the 2000/01 season Poland lost the position of large exporter of rapeseed in the world market. The balance of foreign trade in oilseeds in the year 2000 was subject to a significant deterioration. While the volume of imports increased just by slight 3%, the export revenue declined by almost three times, which reflected decline in exports not only of rapeseeds, but also rape meal and processed products of fat industry. The deficit of foreign trade in oilseeds increased by a half and totalled 298 mill USD versus 195 mill USD in 1999.

Rapeseed crops in the year 2001 are forecast to remain close to those observed last year. Having a negligible reduction in plantings and unchanged yields the crops will probably total slightly down from last year – 950 thousand tons.

Overall rapeseed plantings under this year's harvest will total about 429 thousand ha, which would be 2% down from the year 2000. Winter plantings are estimated at about 395 thousand ha, i. e. 7% higher than previously, while spring plantings are to be halved to 34 thousand ha.

Just slight increase in plantings of winter varieties results from still not significant improvement in profitability of rapeseed production in relation to grains. Reduction in the plantings of spring varieties was caused by remarkable decline in the yields and producer prices versus winter varieties. Moreover many of rapeseed producers abandoned the produc-

tion of spring varieties due to late spring this year and persistent low temperatures, that made impossible timely plantings.

Reflecting insignificant winter damage and relatively good condition of winter plantations, winter rapeseed yields in the year 2001 may remind close to those observed last year and total about 2,2 t/ha.

If there are substantial surpluses on the market after this year's harvest will increase rapeseed prices are forecast to increase. It will rely upon the two large crushers, which did not conduct procurement last season and upon the volume of exports. According to preliminary information rapeseed prices after the new harvest will be significantly higher than a year ago. Low prices on as well domestic as the world market and slowing down domestic demand will be hampering the price rises. Weighted average procurement price of rapeseed (standardised and not standardised lots) in the III quarter of 2001 is estimated at about 820 PLN/t, which would be slightly higher than a year ago. Having forecast wheat prices in the relevant period at 600-610 PLN/t (including supplementary payment from the AMA), i. e. some 5-9% higher than in the previous year, the price ratio rapeseed to wheat would not be improved. Therefore a lack of changes in the plantings for further harvest and consequent stagnation in the production below 1 mill tons is forecast.

In spite of minor changes in crops but with significantly higher beginning stocks, total domestic supplies of rapeseed (beginning stock plus production) may amount to about 1 mill tons, which would be 3% up from the previous season. Assuming slight increase in domestic supplies, exports at 65 thousand tons and no changes in imports we forecast domestic rapeseed crushings in the season of 2001/02 at about 860 thousand tons. It would be approx. 3% up from the 2000/01 season but 28% down from processing capacity of the sector assessed at present at 1,2 mill tons. Compared to the previous season the production of raw rape oil

and rape meal would be higher by 10 thousand tons and would total approx. 350 and 480 thousand tons respectively. A slight increase in the production of vegetable fats (mainly oils) is also possible in the season of 2001/02.

The fat industry in average showed negligible improvement in economic and financial results in the year 2000. However having low level of financial liquidity and investment activities, the sector still was not able to generate profits. Leading among food industry branches since 1997 fat industry over the period of 1998-2000 showed financial and economic indicators remarkably lower than the overall results of food industry. Projected for the year 2001 changes in market and macroeconomic conditions do not allow for a substantial improvement in financial standing of fat industry in Poland.

Comparing to the previous year, there will not be fundamental changes in foreign trade in oilseeds. It will simply be caused by a lack of shifts in domestic production of rapeseed. However due to announced export subsidies to be paid an increase in rapeseed exports may occur. On the other hand the changes in exports of rape meal and vegetable fat will be of minor importance. Moreover a slight increase in exports of oil raw materials (mainly oils) is expected. The value of oilseed imports may amount to about 350 mill USD, while export value is to total 50 mill USD. Therefore the deficit in foreign trade would remain at a high level observe last year – 300 mill USD.

The market of vegetable fats like previously will be featured with a large degree of price stabilisation. The increase rate of the prices of margarine and oils may slightly ample in the second half of the year 2001. The price rises (particularly prices of oils) will be supported by forecast substantial rise in pork prices and consequently the rise in animal fats (raw and melted). On the other hand stable prices of butter will hamper the increase in the prices of vegetable fats. Similarly to the previous year the increase in the prices of vegetable fats will fall si-

gnificantly below the inflation rate and the index of food prices.

A slight increase in demand for vegetable fats is expected in the year 2001. It will be supported by estimated lower increase in vegetable fat prices versus those of animal fats. According to the balance sheet data the consumption of vegetable fats in the year 2001 may increase to about 18,0 kg per capita versus 17,8 kg last year, which would contribute about 62% of total disappearance. Unit consumption of vegetable fats in house-

holds may total 12,3 kg per capita versus 12,2 kg in the year 2000. If the above estimations are true it will mean that secondary processing would utilise 32% of domestic supplies of vegetable fats just like in the previous year.

World production of oilseeds in the season 2000/01 reached a record level of 305,5 mill tons and was 0,9% up from the previous season. Soybean crops increased by 6,3% to 169,7 mill tons while the crops of rapeseed and sunflower seed declined

by 11,2 and 11,9% to 37,9 and 23,7 mill tons. High level of soybean supplies reduces the rate of increase in oilseed prices, particularly those of rapeseed. The prices of oilseeds and vegetable oils are expected to rise at the end of the current marketing year. However in July 2001 the prices of soybean (195 USD/t) and soy oil (357 USD/t) may be lower or slightly higher than a year ago, while the prices of rapeseed (214 USD/t), rape oil (410 USD/t), sunseed (245 USD/t) and sunoil (458 USD/t) may be higher by some 12-18%.